

רווחים ראויים לחלוקה פסק דין "אב - של"

הכותבת: רו"ח (משפטנית) ענבל שני - ארצי, חיבה, כהן פתרונות מיסוי בע"מ

פסק דין ע"מ 36830-07-23 אב - של השקעות ומסחר בע"מ נ' פקיד שומה חיפה אשר התקבל ביום 5/4/2026 עוסק בפרשנות סעיף 94 לפקודת מס הכנסה - חישוב רווחים ראויים לחלוקה (להלן: "רר"ל") בעת מכירת מניות חברה. הסוגייה המרכזית נוגעת לאופן חישוב הרר"ל לפי החלופה החשבונאית כאשר החברה הנמכרת מצויה בהפסד חשבונאי צבור בתום השנה שקדמה למכירה, אך במהלך תקופת חישוב הרר"ל נצברו בה רווחים שהקטינו את ההפסד.

רקע ועובדות

אב-של השקעות ומסחר בע"מ (להלן: "המערערת") היא חברה פרטית אשר רכשה ביום 31/12/2002 19% מהון המניות של חברת מספנות ישראל בע"מ (להלן: "מספנות ישראל").

ביום 27/4/2017 מכרה המערערת את מלוא מניותיה במספנות ישראל.

המערערת דיווחה על רווח הון, ולאחר קיזוז הפסדי הון מועברים וסכום אינפלציוני פטור, חישה את הרר"ל לפי החלופה המיסיית ולאחריו הגיעה לתוצאה של רווח ההון הריאלי החייב במס חברות.

המערערת הציגה במסגרת הדיווח את התחשיב שערכה בעניין החלופה החשבונאית של הרר"ל, לפיו: בתום שנת המס שקדמה לשנת הרכישה, מספנות ישראל הייתה ביתרת הפסד בסך של כ- 950 מיליון ש"ח, ובתום שנת המס שקדמה לשנת המכירה היא הייתה ביתרת הפסד של כ- 712 מיליון ש"ח. ולכן סך הרווחים הראויים לחלוקה בחלופה החשבונאית בתקופת החזקתה הינו כ- 238 מיליון ש"ח, לפי חלקה בשיעור 19%.

מאחר ועל פי תחשיבי המערערת, הרר"ל בחלופה החשבונאית גבוה מהרר"ל בחלופה המיסיית, ערכה המערערת את חישוב רווח ההון הריאלי כשהיא טוענת לזכאות לרר"ל לפי החלופה הנמוכה יותר – המיסיית.

המשיב לא קיבל את התחשיב של המערערת בעניין החלופה החשבונאית של הרר"ל, וקבע כי מאחר ובתקופת חישוב הרר"ל לא היו למספנות ישראל עודפים חשבונאיים חיוביים, אלא רק הפסד צבור, הרי שלא היתה יכולה לחלק דיבידנד ועל כן אין מדובר ברר"ל. משכך חישוב הרר"ל לפי החלופה החשבונאית מוביל לתוצאה של 0.

המשיב אף קבע כי לפי לשון סעיף 94 לפקודה בהגדרת "רווחים ראויים לחלוקה" נדרש גידול ביתרת הרווח בתקופת הרר"ל, וגירעון בהון אינו נחשב ליתרת רווח או לרווח צבור. לפיכך, כל עוד מספנות ישראל נמצאת בגירעון בהון – לא יכולה להיווצר לה יתרת רווחים שראויים לחלוקה.

לשון סעיף 94 לפקודה

"רווחים ראויים לחלוקה" - רווחים כאמור שנצטברו בחברה מתום שנת המס שקדמה לשנת רכישת המניה עד תום שנת המס שקדמה לשנת המכירה שלה, ... וסכום הרווחים הראויים לחלוקה לא יעלה על סכום הרווחים שחויבו במס לרבות מס שבח בתקופה האמורה בניכוי המס עליהם ודיבידנד שחולק מהם ובניכוי הפסד שנוצר בחברה שמניותיה נמכרות, אשר לא קוזז, ובצירוף הרווחים שהיו חייבים במס כאמור אילולא פוטרו ממנו".

כלומר המערערת, ביקשה להחיל את מנגנון הרר"ל כך שחלק מרווח ההון יסווג כרכיב "דיבידנדי" (סעיף 126(ב) לפקודה - לא יוטל מס על הכנסה מחלוקת רווחים או דיבידנד שהופק מחברה אחרת החייבת במס חברות). והמשיב דחה את העמדה וקבע כי בהיעדר יתרת עודפים חיובית בתום התקופה - אין רר"ל כלל.

בפסק הדין המחלוקת המשפטית התפתחה לשאלה עקרונית רחבה – מהו היחס בין סעיף 94 לפקודה לבין דיני החלוקה שבחוק החברות, ומהו המבחן לקיומם של רווחים ראויים לחלוקה.

עמדת המשיב

פקיד השומה טען כי יש לפרש את סעיף 94ב באופן דווקני לפי דיני החלוקה בחוק החברות, ובפרט לפי מבחן הרווח. לשיטתו:

- "רווחים ראויים לחלוקה" הם אך ורק רווחים שניתן לחלקם כדיבדנד בפועל.
- כאשר בתום התקופה קיימים הפסדים צבורים (עודפים שליליים) - לא מתקיים מבחן הרווח. ולכן אין כל רר"ל והחלופה החשבונאית שווה לאפס.
- בנוסף, ההשוואה לפי סעיף 94ב לפקודה היא השוואה רעיונית בלבד, אך היא חייבת להתבסס על אפשרות ממשית לחלוקת דיבדנד.

עמדת המערער

המערער טענה כי סעיף 94ב יוצר פיקציה נורמטיבית, שנועדה אך ורק לקבוע את שיעור המס החל על אותו חלק מרווח ההון המיוחס לרווחים הראויים לחלוקה, ואין בו כדי להציב תנאי סף של עמידה בדיני החלוקה שבחוק החברות. ולכן אין צורך לבחון האם ניתן היה לחלק דיבדנד בפועל, ואין תלות במבחן הרווח שבחוק החברות. יש לבחון האם נצברו רווחים בתקופת הרר"ל, גם אם החברה בסוף התקופה בהפסד. כמו כן, הרווחים שנצברו חויבו במס חברות ולכן סיווגם כרר"ל הינו לצורך מניעת כפל מס. בנוסף, המערער הדגישה כי פרשנות המשיב מרוקנת את סעיף 94ב לפקודה מתוכן, פוגעת באדישות המיסויית ויוצרת עיוותים כלכליים.

הפסיקה

הסוגיות המשפטיות המרכזיות - פסק הדין התמקד בשלוש שאלות יסוד:

1. האם סעיף 94ב כפוף למבחני החלוקה שבחוק החברות?
2. האם יש לבחון את הרר"ל לפי מצב מאזני סופי או לפי הצטברות בתקופה?
3. מהי תכלית הסעיף – מניעת כפל מס או שמירה על התאמה לדיני חברות?

ההבחנה בין דיני מס לדיני חברות:

בית המשפט קובע הבחנה עקרונית בין שתי מערכות דינים:

- דיני החברות עוסקים בהגנה על נושים וביכולת חלוקה בפועל.
- דיני המס עוסקים במיסוי הכנסה ובמניעת עיוותי מס.

מכאן נובע, כי אין הכרח לזהות בין "רווחים לחלוקה" לפי דיני החברות לבין "רווחים ראויים לחלוקה" לצורכי מס.

המשמעות היא שסעיף 94ב לפקודה פועל במישור עצמאי, ואינו כפוף באופן מלא למבחן הרווח התאגידי.

פרשנות לשונית-מושג "הצטברות":

בית המשפט מייחס חשיבות רבה ללשון הסעיף:

- המונח "נצטברו" מלמד על תהליך ולא על תוצאה נקודתית.
- לכן, יש לבחון את הרווחים לאורך כל תקופת הרר"ל ולא רק בסופה.
- נקודת המוצא ונקודת הסיום הן מסגרת החישוב, ולא מבחן מאזני למועד בודד.

מכאן נדחית הגישה, שלפיה רק יתרת העודפים בסוף התקופה קובעת.

ההיגיון הכלכלי:

בית המשפט מדגיש כי יש להעדיף פרשנות כלכלית מהותית:

- רווחים שנוצרו ושולם בגינם מס חברות צריכים לקבל ביטוי במיסוי במישור בעל המניות.

- התעלמות מהם גורמת לכפל מס.
 - יש לשמור על עקרון האדישות המיטתית, כך שהחלטות עסקיות לא יושפעו משיקולי מס מלאכותיים.
- לסיכום, בית המשפט מאמץ גישה פרשנית רחבה של רר"ל - רר"ל הוא מנגנון השוואתי לצורכי מס בלבד, ומבוסס על רווחים שנצברו לאורך התקופה ולא על יתרה מאזנית בסוף תקופה.
- יתר על כן, אין דרישה לעודפים חיוביים בסוף תקופה.
- ביישומו - יש לשקלל גם תכליות של מניעת כפל מס ואדישות מיטתית.